

INDUSTRIJSKI SINDIKAT SRBIJE

**PREDLOG MERA I AKTIVNOSTI KAO ODGOVOR
NA FINANSIJSKU I EKONOMSKU KRIZU U SRBIJI**

BEOGRAD, APRIL 2009

PREDLOG MERA I AKTIVNOSTI KAO ODGOVOR NA FINANSIJSKU I EKONOMSKU KRIZU U SRBIJI

Uvod :

Predlozi mera Industrijskog Sindikata Srbije (ISS) povodom ekonomske krize odnose se na aktivnosti koje bi država Srbija trebala u narednom periodu da preduzme kako bi se sanirale i ublažile posledice ekonomske krize na društvo u celini a pre svega na industrijski sektor u Srbiji i zaposlene u njemu.

ISS smatra da je Vlada Republike Srbije trebalo mnogo ranije da reaguje na nagoveštaje globalne krize, i da izađe pred javnost sa predlozima konkretnih mera, kako bi unapred predupredila nagomilavanje većih problema koje kriza donosi sa sobom. Vlada to čini sa zakašnjenjem, jer uočavamo da do sada nema nikakvih konkretnih predloga mera. Da će biti ozbiljnih posledica uveliko se nagoveštavalo, a Vlada je nonšalantno ubeđivala građane Srbije da nas to neće pogoditi, već će naša privreda ovo iskoristiti i povećati produktivnost, uvećati izvoz, ojačati privredu.

Iz programa, koji se uglavnom prepričava po medijima, ne vidi se jasno šta Vlada namerava da preduzme planski: kao kratokročne, srednjoročne i dugoročne mere. Takođe nema jasnih pokazatelja o dosadašnjim posledicama krize, a izjave Vladinih zvaničnika o njenom trajanju su vrlo različite i izazivaju konfuziju.

Tek ovih dana mi u stvari možda možemo da računamo na kredit od MMF-a, ali postavlja se pitanje po kojoj ceni i u kom iznosu. Da li je taj iznos od 2,5-3 mili. dovoljan, ako se uveliko nakon 3 meseca od usvajanja, najavljuje rebalans budžeta? (Da ovog momenta ne pominjemo da su devizne rezerve države postale vrlo tanke, zbog zaštite nacionalne valute.)

Nije problem u intervenciji na deviznom tržištu. Ono što nas brine je to gde će se taj novac na kraju naći. Znamo da ne postoje domaće državne banke, ili banke u većinskom državnom vlasništvu, pa ni domaće banke u privatnom vlasništvu. Može se samo pretpostaviti, pošto se kod nas nalaze filijale stranih banaka, da će se novac naći u njihovom centralama.

Prateći dešavanja u državama EU i koristeći članstvo u Evropskoj i Svetskoj federaciji metalaca, ISS je imao informacije šta očekuje metalsku industriju Srbije.

Naime, padom tržišta u građevinskoj industriji, smanjenjem proizvodnje u automobilskoj industriji, padom potražnje za automobilima, proizvođači su se našli u velikom problemu. Svedoci smo svakodnevnih informacija o masovnim otpuštanjima u prerađivačkoj industriji. Strateški planirani rast proizvodnje i prodaje samim tim je doveden u pitanje. Nisu ovim samo pogođeni finalisti nego i ceo lanac dobavljača. U ovom lancu posebno su pogođeni proizvođači čelika, jer građevinska industrija nema potražnju za njim; autoindustrija, jer nema potražnje za repromaterijalom; brodovlasnici, jer je smanjena potražnja za transportom (otkazane su i narudžbe novih brodova, transportnih vagona), i sl.

Sve ovo ukazuje da će doći do smanjenja radne snage odnosno gašenja radnih mesta pa i zatvaranja preduzeća.

ISS je, prateći dešavanja u svetu i kod nas, blagovremeno, u novembru mesecu 2008.g. izdao saopštenje mera svojim organizacijama koje proizilaze iz domaćeg zakonodavstva, radi

zaštite radnika i radnih mesta, pre nego što se poslodavac odluči da iskaže tehnološki ili ekonomski višak.

Ove mere su podrazumevale :

- Kod zasnivanja radnog odnosa, Zakon o radu je predvideo da se radni odnos može zasnovati sa nepunim radnim vremenom, na neodređeno ili određeno vreme. Pri tome zaposleni koji rade sa nepunim radnim vremenom imaju sva prava kao i zaposleni sa punim radnim vremenom, srazmerno vremenu provedenom na radu i mogu da zasnaju radni odnos kod drugog poslodavca do punog radnog vremena.
- Kada je u pitanju radno vreme, poslodavcima stoje na raspolaganju više mogućnosti: od smanjenja radnog vremena, pa do preraspodele radnog vremena u roku od šest meseci. Praktično, radilo bi se manje, ili se ne bi radilo kad nema posla, a kad ima posla radilo bi se duže, ali bi se svakog meseca primla puna zarada.
- Pored toga zakonom je predviđeno da se godišnji odmor koristi u dva dela. Poslodavac može u dogovoru sa Sindikatom i zaposlenima u trenutku kada se smanji obim posla ili nema posla, da omogućiti određenom broju zaposlenih ili svima da iskoriste pun fond dana (kolektivno) godišnjeg odmora.
- Takođe, poslodavcima stoji na raspolaganju da upute zaposlenog na plaćeno odsustvo do 45 radnih dana u toku godine, uz obavezu da isplati naknadu zarade najmanje u visini od 60%. Ovakvu mogućnost (45 radnih dana) poslodavac može koristiti u delovima u zavisnosti od obima posla.
- Poslodavac može prema Zakonu da zaposlene uputi na rad kod drugog poslodavca (npr. kod kojeg se povećao obim posla). U tom slučaju zaposlenom miruju prava i obaveze kod prvog poslodavca, a prava i obaveze ostvaruje kod poslodavca kod kog je prešao na rad. Po isteku roka, vraća se nazad kod prvog.
- Zakonom je predviđeno i neplaćeno odsustvo kao krajnja mera, gde je poslodavac obavezan da zaposlenom za prvih 30 dana uplati penzijsko i invalidsko osiguranje, bez obaveze isplate zarade.
- Uvek postoji mogućnost da se poslodavac sa Sindikatom i zaposlenima dogovori o isplati minimalne zarade.

ISS je veoma zabrinut i zainteresovan da zaposleni u Srbiji što bezbolnije prebrode posledice svetske ekonomske krize. Svršishodno tome, ISS predlaže sledeće mere:

Predlog mera :

1. Prepustiti poslodavcima i sindikatima da se dogovore o skraćanju radnog vremena. (Smatramo da Ministarstvo nema potrebe da se meša na ovaj način u skraćenje radnog vremena, jer preporuka, kako to Ministarstvo rada i socijalne politike predstavlja, nikog ne obavezuje, ukoliko nije zakonska regulativa.)

2. Da se skraćenje radne nedelje na 32 sata, smatra kao plaćeno odsustvo do 45 dana, u skladu sa Zakonom o radu. Tada bi zaposleni primali najmanje 60% od zarade, a poslodavac nije dužan da plaća topli obrok i prevoz. Ova klauzula je ugrađena u kolektivne ugovore preduzeća ili pravilnike o radu (opštim aktom poslodavca). Treba imati u vidu da je već prošlo 45 dana od 1. januara 2009. do sada, i da je veći deo poslodavaca i zaposlenih ovu mogućnost već iskoristio.

Zbog toga predlažemo da ovaj član Zakona treba uredbom izmeniti, i povećati plaćeno odsustvo sa 45 na 90 dana, do kraja 2009. godine. Ovo bi iziskivalo i promenu u opštem aktu poslodavca, a to je deo dogovora poslodavca i sindikata.

Potrebno bi bilo voditi računa o cikličnom smenjivanju zaposlenih prilikom upućivanja na plaćeno odsustvo. Da li će se radni dan smanjiti sa 8 na 6 sati ili se neće raditi 1 ceo dan, to prepustiti poslodavcu, kako proces prizvodnje nalaže.

3. Iskoristiti mogućnost primera *Zastave* iz Kragujevca i primeniti iste mere da oni koji ispunjavaju uslov, a imaju 5 godina do penzije, ostvare pravo na penziju, i da na taj način budu zbrinuti. Treba izvršiti analizu koji je to broj zaposlenih i koji je to iznos sredstava. Smatramo da se mogu naći sredstva za uplatu doprinosa i penzija za ovu kategoriju. Poslodavac se tada oslobađa viška radnika kao i obaveza prema njima.

4. Smanjenje poreza na zaradu zaposlenog sa sadašnjih 12% na 10% moglo bi se smatrati kao podsticaj za unapređenje proizvodnje. Međutim, ovde bi mogao da postoji problem, jer je Zakonom utvrđeno da se zaposlenom obračunava bruto zarada, pa bi razlika od 2% pripala zaposlenom. Ovo treba definisati tako da sredstva ostanu u budžetu preduzeća.

4.1. Takođe, treba uzeti u obzir da se ogroman broj nezaposlenih tretira da radi u sivoj zoni, njih oko 600.000. Samo na ovom primeru, ukoliko bi u 2009. godini ovi zaposleni primili prosečnu minimalnu bruto zaradu u iznosu od **19.322,23** din. država bi po osnovu poreza i doprinosa inkasirala **49.636.283.328,00** dinara, što je prema obračunu trenutno važeće minimalne zarade koja po radnom času iznosi 87,00 dinara. Što na današnji dan prema trenutnom kursu evra od 95,00 dinara iznosi **522.487.192,93** evra.

4.2. Smatra se da u Republici Srbiji 300 000 prijavljenih radnika prima ili je prijavljeno na minimalnu zaradu a razliku prima na ruke čime je država Srbija oštećena po osnovu poreza i doprinosa za **46805760000,00** dinara a što po trenutnom kursu evra od 95,00 dinara iznosi **492.692.2210,53** evra.

4.3. Ukoliko Vlada Republike Srbije ne preduzme određene korake i smogne snage da po ovom pitanju pokuša da uvede red, budžet Republike Srbije bi po osnovu poreza i doprinosa iz tačke 41. i 42. bio oštećen za **96.442.043.328,00** dinara što po trenutnom kursu evra od 95,00 dinara iznosi **1.015.179.403,45** evra.

Pa neka rezultat napora Republike Srbije da uvede red u naplatu poreza i doprinosa bude i 30%, budžet Republike Srbije bi bio bogatiji za cca **350.000.000,00** evra.

5. Stav ISS je da najavljeni porez solidarnosti u formi kako je najavljen nije prihvatljiv za najveći deo građana i radnika, jer je direktan udar na kućni budžet. ISS se tome oštro suprostavlja. Ako se već govori o solidarnom porezu, onda neka bude solidaran, a to znači da najveći teret treba da podnesu oni koji najviše imaju i koji su u proteklim godinama na sumnjiv način došli do kapitala. Zarade preko 60 000,00 dinara treba oporezovati po skalama. U prilogu dajemo tabelu skale oporezivanja.

- Neoporezivo do 60.000,00 dinara
- Oporezivo od 60.000,00 - 80.000,00 dinara sa 2%

- Oporezivo od 80.000,00 -100.000,00 dinara sa 4%
- Oporezivo od 100.000,00 - 150.000,00 dinara sa 8%
- Oporezivo preko 150.000,00- 200.000,00 dinara sa 12%
- Oporezivo preko 200.000,00 dinara sa 15%

6. Ojačati Agenciju za arbitražu i mirenje, uredbom na rok dok traje kriza. Uvesti arbitražu kao obaveznost, pre nego što dođe do bilo kakvih pojedinačnih ili kolektivnih radnih sporova (odluka arbitraže je obavezujuća, ali uvek strana koja smatra da je oštećena, ima pravo na sud) troškove arbitraže ili mirenja snosi poslodavac.

7. Pri Socijalno ekonomskom savetu formirati radnu grupu za praćenje i primenu donetih mera. Kako bi se izbegle zloupotrebe u radu, ova radna grupa ne sme biti sastavljena samo od „reprezentativnih“ (reprezentativnost je uveliko dovedena u pitanje UGS-u i UPS) predstavnika poslodavaca i zaposlenih, već tu moraju da uđu i drugi predstavnici poslodavca i sindikata. Ova grupa bi imala za cilj da pomaže, prati, savetuje, predlaže mere, pomaže pri mirenju i arbitraži (mogućnost spuštanja na lokalni nivo gde postoje socijalno ekonomski saveti). Rad ove grupe je volonterski, a pokrivali bi se eventualno troškovi putovanja.

8.Svi oni koji primaju nadoknade u tripartitnim telima (poslodavci, sindikati i predstavnici države) trajno bi se odrekli nadoknada, za potrebe narodnih kuhinja i domova za nezbrinutu decu.

9. Poslodavci koji su zadnjih 6 meseci sprovodili socijalni program, ne bi mogli konkurirati za sredstva koja se odobravaju preduzećima za podsticaj u prevazilaženju krize.

10. ISS insistira da se iznađe drugačiji model privatizacije uz 100% učešće države, kako bi se omogućilo da preduzeća kao što su : *14.oktobar, FAP, Prva Petoletka, RTB Bor, Kablovi Jagodina* imaju prioritet pri odobravanju sredstava iz Fonda za razvoj. Ovim preduzećima potrebno je posvetiti posebnu pažnju i pomoći da održe i povećaju nivo proizvodnje kroz kupovinu njihovih proizvoda po subvencionisanim uslovima. Ovo nije protekcionistička mera nego pomoć za preživljavanje, jer ako možemo da proglasimo *Punto* domaćim autom, onda možemo da zaštitimo i pravu domaću proizvodnju. Ovakve aktivnosti treba da predstavljaju odgovor na posledice deindustrijalizacije Srbije i zaokret ka reindustrijalizaciji, koja je neophodna ukoliko želimo trajnije i sigurnije izvore finansiranja. Posebnu pažnju je potrebno posvetiti devastiranim područijima kao što je tromeđa Srbija- Bosna – Crna Gora, gde će doći u poziciju da će se desiti masovna iseljavanja odnosno ekonomska migacija, ukoliko se pod hitno ne nađe rešenje za *FAP Priboj* .

11. Sprečiti uvoznički lobi da uništava domaću proizvodnju, jer je neprihvatljivo da se na štetu domaćih preduzeća koji imaju poznati brend kao što su *IMT, IMR* vrši njihovo uništavanje, jer se za njih ne nalazi pravi način modela privatizacije, iznalaženja strateškog partnera. Za to vreme dozvoljava se uvoz raznih traktora (sklapaju se ugovori o početku montaže indijskih traktora), a sve to negativno utiče na ova dva preduzeća.

Potrebno je da Vlada preduzme mere da se proizvodi ova dva preduzeća, kao i preduzeća iz tačke 10., takođe mogu kupiti kao 100% domaći proizvodi, pod subvencionisanim uslovima i kroz robne rezerve, za otkup viška poljoprivrednih proizvoda. Neophodno je da se ova dva

preduzeća podržave i da se objedine i dislociraju, a sadašnje lokacije ponuditi kao građevinsko zemljište na prodaju. Kupca zemljišta treba obavezati da izgradi novi proizvodni pogon za na to već postojećoj lokaciji, a da se od dela novca izmire obaveze prema zaposlenima.

Smatramo da je neprihvatljivo da i ova dva preduzeća prođu kao *Zmaj* – nekadašnji renomirani proizvođač kombajna i poljoprivredne mehanizacije.

Ukoliko se hitno nešto ne preduzme, Srbija kao nekad jedna od velikih proizvođača poljoprivredne mehanizacije, spašće na to da je uvozi, a u sledećem pregledu dajemo određene proizvode koji su uvezeni u 2008.god., a vezani su za tačke 10. i 11.

(*)

	Naziv artikla	Iznos uvoza/ euri
1.	Razni traktori (guseničari točkaši)	35.000.000,00
2.	Druge poljoprivrednemašine	49.000.000,00
3.	Mašine i uređaji za niskogradnju	75.000.000,00
4.	Žice i izolacioni kablovi	40.000.000,00
5.	Ostala motorna vozila	130.000.000,00

12. Ekonomska kriza ne sme biti izgovor za nepoštovanje i neprimenjivanje Zakona o zaštiti i bezbednosti na radu. ISS smatra da se o ovome mora voditi računa, da se zdravlje nacije u teškim ekonomskim vremenima mora očuvati. Poslodavci su dužni i obavezni da se pridržavaju u ovom momentu najosnovnijih mera zaštite i zdravlja, predviđenih zakonom, a inspekcija rada treba da sprovodi pojačanu kontrolu sa sindikatima, ne u cilju kažnjavanja, već u cilju opomene i prevencije.

13. Neprihvatljivo je da se devizne rezerve odlivaju kroz program subvencija, a da srpska industrija u tome ne učestvuje.

Potrebno je otvoreno reći koliko državu košta subvencija *FIJATA*, koliko dobija *Zastavin* radnik, kolike su dodatne subvencije prema *Zastavi*, ko i u kojoj meri u lancu dobavljača učestvuju proizvođači iz Srbije (*Tryal, Tigar, FAD, FRAD, Elektro Rača, 21.oktobar, Akumulatori Sombor*)

ISS smatra da ako smo već partneri u zajedničkom projektu FIAT-Srbija, onda korist od subvencija za nabavku FIAT-Punto mora biti obostrana a ne da na ovaj način država Srbija finansira Italijanski FIAT.

14. Neophodno je zaštititi domaću industrijsku proizvodnju kroz tenderske olakšice za domaće proizvođače i omogućiti im da uz državne garancije mogu da učestvuju za dobijanje velikih poslova koje objavljuje i raspisuje Republika Srbija.

Ukoliko bi se ovo desilo, uposlenost ukupne industrije bi porasla, očuvala bi se radna mesta i popravila ukupna slika i atraktivnost preduzeća koja nisu privatizovana. Takođe, sva javna preduzeća u vlasništvu države bi u periodu krize, nabavke vršila od domaćih proizvođača.

15. ISS smatra da pod hitno treba zamrznuti jednostrani sporazum o slobodnoj carinskoj trgovini sa Evropskom Unijom a posebno na onaj deo koji se odnosi na uvoz prehrambenih proizvoda i sirovona za prehrambene proizvode ukoliko se isti proizvode u Srbiji.

16. Neophodno je odrediti odrednice i kriterijume koji bi bili praćeni, a koji se vezuju za postojeću krizu. Prateći rast tih parametara, odredio bi se i trenutak kada prestaju mere uvedene zbog krize.

17. Obzirom da su izdvojena značajna sredstva za pokretanje javnih radova, smatramo da će oni u značajnom obimu pomoći najsiromašnijim slojevima i nezaposlenim građanima da prebrode krizu. Predlažemo pokretanje javnih radova u oblasti ekologije, socijalne zaštite i prikupljanja sekundarnog i industrijskog otpada.

18. Zbog zaštite kućnog budžeta Ministarstvo rada treba da predloži Ministarstvu prosvete da se snize cene školarina i svega što podleže sistemu školstva. Svedoci smo nažalost povećanja školarina na nekim fakultetima, što je za svaku osudu.

19. ISS je mišljenja da dok traje svetska ekonomska kriza Vlada Republike Srbije ne treba da donosi odluku o privatizaciji javnih preduzeća. Ovde prvenstveno mislimo na: EPS, PTT, JAT, Telekom, javna komunalna preduzeća, vodoprivreda, šumarstvo, zdravstvo, itd.

Beograd, 09.04.2009.g.

Industrijski sindikat Srbije